

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ และศึกษาตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน โดยการสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะกรรมการบริหารศูนย์อเนกประสงค์ฯ ในพื้นที่ชุมชนเขาสวนกวาง อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น จำนวน 20 ราย กรรมการที่ดำเนินงานภายในศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลสกลนคร อ.เมือง จ.สกลนคร จำนวน 35 ราย และกรรมการที่ดำเนินงานภายในศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่บริเวณโรงพยาบาลเขายายสุน อ.เขายายสุน จ.พัทลุง จำนวน 20 ราย รวมทั้งสิ้นจำนวน 75 ราย และเสนอผลการศึกษาดูด้วยการพรรณนาประกอบตาราง

โดยผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของคณะกรรมการบริหารศูนย์อเนกประสงค์ฯ ทำการวิเคราะห์ประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows เพื่อความสะดวกในการหาค่าทางสถิติในการเปรียบเทียบ สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ซึ่งผลการศึกษารูปได้ ดังนี้

ส่วนที่ 1 การพัฒนาตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ฯ

ส่วนที่ 2 ตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ฯ

ส่วนที่ 3 แนวทางในการพิจารณาตัวชี้วัดเพื่อนำไปประยุกต์ใช้

ส่วนที่ 1 การพัฒนาตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เเนกประสงค์

การพัฒนาตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุมีกระบวนการในการพัฒนาตัวชี้วัด 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาตัวชี้วัด

การกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาตัวชี้วัดต้องมีความชัดเจนในทุกด้าน ทั้งด้านประโยชน์ในการนำไปใช้งาน เพื่อให้การพัฒนาตัวชี้วัดเกิดประโยชน์อย่างสูงสุดและตัวชี้วัดที่ได้จะเกิดความชัดเจนในการนำไปใช้งาน

2. การสัมภาษณ์ผู้นำในการจัดตั้งและดำเนินงานศูนย์เเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

การสัมภาษณ์ผู้นำในการจัดตั้งและดำเนินงานศูนย์เเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่ผู้ศึกษานำมาประกอบการศึกษาตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งผู้ศึกษาสามารถสรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

2.1 ความพร้อมของชุมชน ผู้ศึกษาพบว่ามิตีย่อยของความพร้อมของชุมชนแบ่งออกเป็น 5 มิติ คือ (1) การสร้างกลไกภายในชุมชน (2) การสร้างองค์กรในชุมชน (3) การมีบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นแกนนำของชุมชน (4) การมีแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน และ (5) การมีทุนทางสังคม

2.2 ความสามารถของผู้นำ ผู้ศึกษาพบว่ามิตีย่อยของความสามารถของผู้นำชุมชนแบ่งออกเป็น 4 มิติ คือ (1) ความรู้ของผู้นำเกี่ยวกับเกี่ยวกับศูนย์เเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ (2) ความสามารถในการเข้าใจชุมชน (3) การบริหารจัดการศูนย์เเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ และ (4) ความสามารถในการประสานงาน

2.3 ความสามารถในการปฏิบัติงานของชุมชน ผู้ศึกษาพบว่ามิตีย่อยของความสามารถในการปฏิบัติงานของชุมชนแบ่งออกเป็น 4 มิติ คือ (1) การวางแผนการทำงานงาน (2) การศึกษาปัญหา/ความต้องการที่แท้ของประชาชน (3) การมีเครือข่ายในการทำงาน และ (4) การมีส่วนร่วมของประชาชน

2.4 ความสามารถของทีมงาน/เครือข่าย ผู้ศึกษาพบว่ามิตีย่อยของความสามารถของทีมงาน/เครือข่ายแบ่งออกเป็น 3 มิติ คือ (1) การมีทีมงาน/เครือข่ายในการทำงาน (2) การวางแผนงานภายในทีมงาน/เครือข่าย และ (3) การประสานงานภายในเครือข่าย

3. การนิยามตัวชี้วัด

การนิยามตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ผู้ศึกษาใช้การนิยามเชิงประจักษ์กำหนดตัวชี้วัด ซึ่งเป็นกำหนดรูปแบบวิธีการรวบรวมตัวแปรให้ได้ ตัวบ่งชี้โดยมีทฤษฎี เอกสารวิชาการ หรืองานวิจัยเป็นพื้นฐาน แต่การกำหนดน้ำหนักของตัวแปร แต่ละตัวที่จะนำมารวมกันในการพัฒนาตัวชี้วัดการศึกษานั้นมิได้อาศัยแนวคิดทฤษฎีโดยตรง แต่อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์

4. การสร้างเครื่องมือ (แบบสอบถาม) ในการเก็บข้อมูลตัวชี้วัด

การสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลตัวชี้วัด ผู้ศึกษาพบว่าขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ควรมีความชัดเจนทั้งทางด้านภาษาที่สื่อสารออกมา ความตรงของเนื้อหาที่ผู้ศึกษาต้องการ และ ควรมีการตรวจสอบความถูกต้องในการสร้างเครื่องมือ ก่อนนำไปใช้จริงด้วย

ส่วนที่ 2 ตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่มีอายุ 61 ปีขึ้นไป รับผิดชอบ คณะกรรมการบริหารงานศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ และมีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีสถานภาพในชุมชนเฉลี่ยใกล้เคียงกันคือ เป็นสมาชิกชุมชน, ประธาน/สมาชิกชมรมหรือกลุ่มอาชีพในชุมชน (อื่น ๆ), กรรมการบริหารชุมชนและผู้นำชุมชน

ตัวชี้วัดที่ได้จากการตรวจสอบภาคสนาม

ตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ได้สร้างขึ้น โดยการทบทวนแนวคิด/ทฤษฎี เอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งและดำเนินงานภายในศูนย์อเนกประสงค์ ซึ่งผู้ศึกษาแบ่งมิติของศักยภาพชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ ออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ (1) มิติด้านความพร้อมของชุมชน (2) มิติด้านความสามารถของผู้นำ (3) มิติด้านความสามารถในการปฏิบัติงานของชุมชน และ (4) มิติด้านความสามารถของทีมงาน/เครือข่าย ซึ่งผลจากการศึกษาสามารถสรุปได้ ดังนี้

มิติที่ 1 ความพร้อมของชุมชน

ตัวชี้วัดในมิติความพร้อมของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ ที่ผ่านเกณฑ์ในการคัดเลือกทั้งหมด 14 ตัวชี้วัด ได้แก่

1. การมีที่ปรึกษา และผู้สนับสนุนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ
2. การมีความสัมพันธ์ที่ให้การร่วมมือและช่วยเหลือกันของคนในชุมชน

3. การมีข้อตกลงข้อบังคับใช้ร่วมกันภายในชุมชน เกี่ยวกับความรับผิดชอบในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

4. การมีชมรม หรือการจัดตั้งกลุ่มสำหรับผู้สูงอายุภายในชุมชน

5. การมีประเพณี วัฒนธรรมในชุมชนที่สามารถประยุกต์ใช้ภายในศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ได้

6. การมีแกนนำที่เป็นทางการที่ให้ความร่วมมือในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

7. การรวมตัวของประชาชนเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน

8. ชุมชนมีแหล่งสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น พมจ. ในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

9. การมีผู้รู้ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน

10. ในชุมชนมีองค์กรของรัฐ เช่น โรงเรียน อนามัย อบต./เทศบาล

11. การมีพื้นที่สาธารณะในชุมชนที่สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้

12. การมีแกนนำที่ไม่เป็นทางการที่ให้ความร่วมมือในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

13. การมีแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีในพื้นที่บ้านในชุมชน

14. การมีแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน

มิติที่ 2 ความสามารถของผู้นำ

ตัวชี้วัดในมิติความสามารถของผู้นำในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ฯ ที่ผ่านเกณฑ์ในการคัดเลือกมีทั้งหมด 18 ตัวชี้วัด ได้แก่

1. การที่ผู้นำสามารถจัดหาสถานที่ในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ได้

2. การที่ผู้นำสามารถจัดหางบประมาณ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานภายในชุมชนได้

3. การที่ผู้นำสามารถติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อขอการสนับสนุนทรัพยากรได้

4. การที่ผู้นำมีความรู้เกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

5. การที่ผู้นำมีความรู้เกี่ยวกับเกี่ยวกับศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

6. การที่ผู้นำมีความสามารถจัดหาอาสาสมัครในชุมชนมาช่วยงานต่าง ๆ ได้

7. การที่ผู้นำสามารถในการจัดหาวัสดุ/อุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ภายในศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ได้

8. การที่ผู้นำชุมชนเป็นที่ยอมรับจากทีมงาน/เครือข่ายในการทำงานของชุมชน
9. การที่ผู้นำสามารถกำหนดบทบาทหน้าที่ในการทำงานให้เหมาะสมกับบุคคลได้
10. การที่ผู้นำชุมชนสามารถประสานทีมในการทำงานภายในชุมชนได้
11. การที่ผู้นำชุมชนมีความสามารถในการเข้าใจชุมชน
12. การที่ผู้นำสามารถจัดทำแผนงาน/โครงการร่วมกับผู้อื่นได้
13. การที่ผู้นำสามารถวางแผนการดำเนินงานในชุมชนได้
14. การที่ผู้นำสามารถจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำกิจกรรมให้แก่ผู้สูงอายุได้
15. การที่ผู้นำชุมชนมีความโปร่งใสในการตรวจสอบการใช้จ่ายได้
16. การที่ผู้นำมีความรู้ในการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการภายในศูนย์อเนกประสงค์

สำหรับผู้สูงอายุ ได้

17. การที่ผู้นำมีความสามารถเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุ
18. การที่ผู้นำสามารถศึกษาปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนได้

มิติที่ 3 ความสามารถในการปฏิบัติงานของชุมชน

ตัวชี้วัดในมิติความสามารถในการปฏิบัติงานของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์
ที่ผ่านเกณฑ์ในการคัดเลือกมีทั้งหมด 9 ตัวชี้วัด ดังนี้

1. การมีเครือข่ายการทำงานภายในชุมชน เช่น วัด โรงเรียน อบต./เทศบาล ที่สามารถ
ร่วมกันทำงานด้านต่าง ๆ ได้
2. การวางแผนงานในการทำงานของชุมชนมาจากการปรึกษาร่วมกันของคนในชุมชน
3. คนในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนได้
4. การทำงานของชุมชนสามารถศึกษาปัญหา/ความต้องการที่แท้ของคนในชุมชนได้
5. การทำงานของชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ของคนในชุมชนได้
6. การทำงานในชุมชนสามารถแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจนได้
7. การมีเครือข่ายการทำงานภายนอกชุมชน เช่น พมจ. สถาบันการศึกษา ที่สามารถ
ร่วมกันทำงานด้านต่าง ๆ ได้
8. การทำงานในชุมชนสามารถกำหนดวิธีการดำเนินงานไว้ล่วงหน้าได้
9. การทำงานในชุมชนสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานไว้ล่วงหน้าได้

มิติที่ 4 ความสามารถของทีมงาน/เครือข่าย

ตัวชี้วัดในมิติความสามารถของทีมงาน/เครือข่ายในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ ที่ผ่านเกณฑ์ในการคัดเลือกมีทั้งหมด 8 ตัวชี้วัด ดังนี้

1. การมีทีมงาน/เครือข่ายด้านอาสาสมัคร เช่น อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.)
2. ภายในทีมงาน/เครือข่ายการทำงานมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการทำงานร่วมกัน
3. ภายในทีมงาน/เครือข่าย ให้ความสำคัญกับการประสานงานทุกด้าน
4. ภายในทีมงาน/เครือข่ายมีการกำหนดวิธีการทำงานร่วมกัน
5. ภายในทีมงาน/เครือข่ายในการทำงานเน้นการประสานความคิดจากทุกฝ่าย
6. การมีทีมงาน/เครือข่ายด้านสุขภาพ เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พยาบาล
7. การมีทีมงาน/เครือข่ายด้านการปกครอง เช่น อบต./เทศบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
8. การมีทีมงาน/เครือข่ายด้านงานบริการสังคม เช่น ครู นักพัฒนาสังคม นักสังคมสงเคราะห์

ส่วนที่ 3 แนวทางในการพิจารณาตัวชี้วัดเพื่อการนำไปประยุกต์ใช้

ตัวชี้วัดที่ได้จากกระบวนการพัฒนาและการตรวจสอบภาคสนามในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดค่าน้ำหนักตัวชี้วัดเพื่อให้เห็นความสำคัญของตัวชี้วัด ผู้ศึกษาได้กำหนดค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดจากเกณฑ์ความเหมาะสมในการคัดเลือกตัวชี้วัด โดยตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์ในการคัดเลือกที่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดจากทุกมิติของศักยภาพชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ มีน้ำหนักตัวชี้วัดที่ 3% และตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์ในการคัดเลือกที่มีความเหมาะสมในระดับมากมีการกำหนดน้ำหนักตัวชี้วัดที่ 2% และ 1% ส่วนเกณฑ์ในการพิจารณาตัวชี้วัดที่ได้จากการศึกษา ผู้ศึกษาได้นำข้อเท็จจริงที่ได้จากชุมชน (ข้อมูลเชิงคุณภาพ) มาเป็นเป็นแนวทาง (เกณฑ์) ในการพิจารณาตัวชี้วัดแต่ละตัว และตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกในระดับความเหมาะสมมากที่สุดจากทุกมิติ ควรผ่านเกณฑ์ในการประเมินศักยภาพของชุมชนที่จะดำเนินการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ทุกตัว

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน” ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในประเด็นการพัฒนาตัวชี้วัด ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับตัวชี้วัดศักยภาพชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ฯ และข้อเสนอแนะในการนำตัวชี้วัดไปประยุกต์ใช้ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในประเด็นการพัฒนาตัวชี้วัด

1. การพัฒนาตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ฯ เป็นการพัฒนาตัวชี้วัดในระยะเริ่มแรก เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่จะตอบข้อคำถามเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนที่จะดำเนินการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ฯ ได้ ดังนั้นยังมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของชุมชนอยู่อีกมาก ที่จะต้องมีการค้นคว้า และพัฒนาต่อไปให้สามารถชี้วัดความศักยภาพของชุมชนได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น

2. การศึกษาตัวชี้วัดในครั้งนี้ ไม่ได้กำหนด เกณฑ์มาตรฐานที่แน่นอนในการนำตัวชี้วัดไปใช้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการอ้างอิงข้อมูลเชิงคุณภาพจากชุมชน ดังนั้นการศึกษาตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนครั้งนี้จึงถือเป็นฐาน สำหรับใช้ในการเปรียบเทียบการพัฒนาตัวชี้วัดศักยภาพชุมชนต่อไป ซึ่งในการศึกษาครั้งต่อไปมีความจำเป็นที่ควรมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่แน่นอนในการนำตัวชี้วัดไปใช้ด้วย

3. ตัวชี้วัดที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถเป็นแนวทางในการประเมินศักยภาพของชุมชนที่จะดำเนินการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ได้ เพื่อให้ชุมชนเห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะในการนำตัวชี้วัดไปประยุกต์ใช้

1. การประเมินศักยภาพของชุมชนด้วยตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้น โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาที่ได้ดำเนินการจัดเก็บไว้แล้วนั้น ระดับศักยภาพของชุมชนที่ได้จากการประเมินอาจขัดแย้งกับสภาพความเป็นจริงในชุมชนได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องมีการศึกษาหาจุดที่ต้องแก้ไข และพัฒนาต่อไป

2. ในการนำตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุฯ ไปใช้ควรนำแนวทางในการพิจารณาตัวชี้วัดไปใช้ควบคู่ด้วย เพราะตัวชี้วัดบางตัวยังมีลักษณะเชิงคุณภาพที่อาจเกิดความเข้าใจไม่ตรงกัน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประเด็นศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เเนกประสงค์ฯ ระหว่างพื้นที่ที่สามารถเปิดดำเนินการแล้วกับพื้นที่ที่ยังไม่สามารถเปิดดำเนินการได้ เพื่อให้เห็นถึงข้อจำกัดศักยภาพของชุมชนที่ส่งผลต่อการจัดตั้งศูนย์เเนกประสงค์ฯ

2. ควรมีการศึกษาเพื่อกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการนำตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เเนกประสงค์ฯ ไปใช้สำหรับการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ